ABDULLA ORIPOV LIRIKASINING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARINI O‘RGATISH

Temirova Muqaddas *, IIV Jizzax akademik litseyi, ona tili va adabiyoti o’qituvchisi*

Annotation: *Abdulla Oripov lirikasining o‘ziga xos xususiyatlarini o‘rgatish xaqida ma’lumotlar berilgan*

Kalit so`zlar: *Abdulla Oripov,she'riyat,o‘zbek,ijodkor,shoir,muallif,jamoat arbobi, e'tibor.*

Abdulla Oripov — ardoqli o‘zbek shoiri va jamoat arbobi. Zamonaviy o‘zbek she'riyatida inson qalbidagi murakkablik va ziddiyatlarni teran, haqqoniy o‘ziga xos betakror kuylagan taniqli ijodkor. Oripov hozirgi o‘zbek she'riyatiga yangicha badiiy tafakkur yo‘sinlarini olib kirdi. U tub mohiyati bilan Yassaviy, Navoiy, Bobur, Cho‘lpon,

G'afur G'ulom singari ijodkorlar badiiy an'analarining davomchisi hisoblanadi. Shoir O‘zbekiston Respublikasi Davlat madhiyasi she'ri muallifidir. Abdulla Oripov tuyg'ulari quruqshagan o‘zbek sheriyatiga o‘ychil g'am va g'amchil o‘y olib kirdi. Shoir alohida bir odam va uning dardlari haqida o‘yga botdi, qalam surdi. Bu

odam shoirning o‘zi edi. Binobarin, bir odam to‘g'risida hayqirish, baqirish noqulay bo‘lardi, u haqda pichirlab she'r o‘qish lozim edi. Chunki shovqin, baland tovush odamni o‘zga

odamlardan yiroqlashtiradi, samimiylikdan mahrum etadi. O‘tgan asrning 60-70-yillarida Abdulla Oripov she'riyati o‘zbek millati tuyg'ularini samimiyatsizlikdan saqlab qoldi.

Shuning uchun ham shoirni o‘zbek she'riyatida o‘ziga adabiy haykal o‘rnatdi. Abdulla

Oripov she'rlaridagi beadad samimiyat, tuyg'ularning chinligi kishini beixtiyor o‘ziga asir
qiladi. Shoir she'rlari kayfiyat va hissiyotning yaxlit obrazlaridir. U inson tuyg'ularini, hissiyotini shu qadar chuqur bilgani va ifoda eta olganidan butun she'r emas, balki ayrim
misralarning o‘ziyoq she'rxonda muayyan kayfiyat hosil qiladi.

Abdulla Oripov XX asr o‘zbek she'riyatining zabardast vakillaridan biridir. Uning asarlari adabiyotimizning yangi bosqichga ko‘tarilishida muhim ahamiyat kasb etdi. Abdulla Oripov she'riyatining tomirlari suv ichgan maysalar, shubhasiz, o‘zbek xalqining
hayoti va taqdiridir, uning o‘tmishi va bugunidir, mumtoz she’riyatimiz va hozirgi adabiyotimizdir. Ayni vaqtda, bu she’riyatning shakllanishi va ravnaqiga ta'sir ko‘rsatgan omil sifatida jahon she'riyatining ilg‘or an'analarini ko‘rsatish o‘rinli bo‘ladi. Jahon adabiyoti
durdonalaridagi «Ilohiy komediya» («Do‘zax»'dostoni)ni o‘zbek tiliga (rus tilidan) yigirma sakkiz yoshda tarjima qilishga kirishgan Abdulla Oripov o‘ziga xos ijodiy jasorat ko‘rsatdi
deyish mumkin. «Dante «Ilohiy komediya»da xayotni shunday tadqiq etganki, uni tarjima qilayotganimda shoir esimdan chiqib ketib, men bilan fikrdosh ekaniga suyunganman»,— deydi Abdulla Oripov suhbatlardan birida. Bu fikr zamirida chuqur ma'no bor. Zero, hayotni
badiiy tadqiq etishdagi uslubiy yakinlik tarjima muvaffaqiyatini belgilashdan tashqari, umuman, o‘zbek adabiyoti ijodiy taqdiriga kuchli ta'sir ko‘rsatdi. Shu davrdan boshlab Abdulla Oripov she'riyatida matnga botiniy ma’noni jo etish mahorati oshdi. 60-yillar avvalidan o‘zbek adabiyotida hayotga yakinlashish va haqqoniylik kuchaya boshladi, degan fikr adabiyotshunoslikda ko‘p aytiladi. Bu fikrda jon bor, albatta. Biroq,
xayotga yaqinlashishday, haqqoniylikka intilishdan badiiy adabiyot hech qachon yuz o‘girmaganiga e'tibor bersak, yuqoridagi fikrni 60-yillarning avvalidan adabiyotimizda

hayotni, haqiqatni tasvirlashda badiiylikka intilish, unda rash-barang izlanishlar olib borish
tamoyili kuchaydi, degan ma'noda tushunsak to‘griroq bo‘ladi. Shu ma'noda, 60-yillardan boshlanuvchi yangi bosqich-o‘zbek she’riyatida haqqoniylik va insonparvarlik printsiplarining chuqurlashuvida, badiiylikning yangi-yangi imkoniyatlarini izlash, topish va
qo‘llashda kenja avlod, uning ayniqsa peshqadam vakili Abdulla Oripov asarlari muhim ahamiyat kasb etdi. Shoir so‘ngi yillarda mumtoz she’riyatimizning boy tarixga ega shakl va
janrlariga alohida e'tibor beradi. Ularni bugungi adabiy jarayonda, aytish mumkinki, qayta
tiriltirib, yanada boyitishga hissa qo‘shmokda. Shulardan biri masnaviydir. Masnaviyda ijod
etish mushkul ekani ma’lum. Abdulla Oripov unga dadil qo‘l urdi va eng asosiysi, bir qancha muvaffaqiyatli asarlar yaratdi («Shoshmaslik haqida ballada», «Uzlat», «Mamuniyat»....).
Mavzu, g‘oya, muammo. lirik qahramon nuqtai nazaridan Abdulla Oripov she'rlari rangbarangdir. Istiqlol, Vatan, xalk va millat, muhabbat va armon, tabiat va fazo, ideal inson va
ma'naviy dunyo, Ona va ayol, tarix va bugun, bashorat va fantaziya, do‘stlik va xiyonat, keng ma’nodagi ona zamin va insoniyat taqdiri, urush va tinchlik, umr mohiyati va «u dunyo» Abdulla Oripov asarlarining mavzui, mazmunini tashkil etadi. Bu mavzularga murojaat qilar ekan, shoir ezgu tuyg‘ularni ulug‘lash («Ishonch ko‘priklari», «Tiriklik»,
«Savob», «Inson manzarasi»); vijdon, ma'naviy go‘zallik va insoniy barkamollik («Temir odam», «Malomat toshlari», «Ko‘riqxona», «Xatolaring kerak ularga»); ijtimoiy adolat va
xaqiqat («Imzo yig‘ish», «Aytishuv», «Ilg‘or ishchi va chaqqon muxbir qissasi», «Dialektika») masalalarini. doimo diqqat markazida tutadi. Bular aslida shoir ijodining

bosh
leygmotividir. Abdulla Oripovning mukarram zotga mehr va shafqat tuygusi, muruvvati nechog‘li cheksiz ekani uning, ayniqsa, ayol sha’nini ulug‘lashga bag‘ishlangan she'rlarida yorqin ko‘rinadi. Adabiyot o‘quv fani sifatida murakkab ko‘p qirrali mazmunga ega bo‘lganligi sababli, darsda o‘quvchilarning estetik, axloqiy va aqliy taraqqiyotiga, bilimlarni ongli, chuqur va
puxta egallashlariga, ularda bilish va anglash ko‘nikmalarini o‘stirishga yordam beradigan usul va uslublar qo‘llaniladi. Masalan, o‘qituvchi, ijodiy o‘qish, evristik (izlanish), tadqiqot, reproduktiv usullarini qo‘llaydi.
Adabiyotni o‘quv fani sifatida o‘rganishning birinchi bosqichi-badiiy asarni o‘zlashtirishdir. O‘qituvchi-o‘quvchini badiiy asar orqali hayot bilan tanishtiradi, unda hayotni ko‘rish va anglashga qiziqish hissini o‘stiradi. Ko‘rish va anglash asarni chuqur,
ijodiy o‘zlashtirishning zaruriy shartidir. O‘quvchining shaxsiy ijodiy tajribasi, ijodiy o‘qish
usuli bu shartlarni amalga oshirishga katta yordam beradi. Badiiy asarni o‘qish ilmiy vapublitsistik asarlarni o‘qishdan sifat jihatdan farq qiladi. Ijodiy o‘qish so‘zga, jumlaga,
vaznga alohida e’tibor berishni talab qiladi.
Darsda o‘quvchilarning faolligini oshirish, ularni zukkolikka, chaqqonlikka o`rgatishga katta e`tibor berildi. O‘quvchilarning Abdulla Oripovning «Genetika» she’rini o‘zlashtirishi orqali iqtisodiy, ijtimoiy, ma’naviy va siyosiy sohalarda qo‘lga kiritilgan yutuqlari haqidagi bilimini oshirish maqsad qilib olingan edi. Shuningdek, mavzu orqali o‘quvchilarda, qadriyatlarni ulug‘lash, vatanparvarlik tuyg‘ularini shakllantirish, jamiyat taraqqiyotiga

hissa qo‘shish tuyg‘usini rivojlantirish ham maqsad qilindi Darsda o‘quvchilarning yangi pedtexnologiyalar asosida mavzu ustida ishlashiga, interfaol usullarni ishlatishiga katta e’tibor qaratiladi.

She’riy matnlarni ushbu yo‘nalishlarda, innovatsion pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar yordamida o‘zlashtirish asnosida o‘quvchilar so‘zning bepoyon imkoniyatlariga guvoh bo‘ladilar, poetik tafakkurlarini yuksaltiradilar, badiiy durdonalardan yanada chuqurroq bahramand bo‘lishga, ijodkor g‘oyasini teran anglashga erishadilar. Bu esa adabiyot darslaridan ko‘zlangan maqsad va vazifalarni munosib darajada hal qilish, o‘quvchilarning tayanch va fanga oid kompetensiyalarini rivojlantirish; badiiy idroki o‘tkir

kitobxonlarni, yuksak ma’naviyatli barkamol avlodni tarbiyalashning mustahkam zaminidir. Abdulla Oripov jahon adabiyoti durdona asarlarini o‘zbek kitobxonlariga yetkazishda

ham samarali mehnat qildi. U Dante «Ilohiy komediya»sining «Do‘zax» qismini, A. S. Pushkin, N. A.Nekrasov, T. G. Shevchenko, L. Ukrainka, R. Hamzatov, Q. Quliyev va M.

Bayjiyev asarlarini o‘zbek tiliga mahorat bilan tarjima qildi. O‘z navbatida, uning asarlari ham rus, ingliz, bolgar, turk, ukrain, turkman, ozarbay-jon kabi ko‘plab xorijiy tillarga

tarjima qilingan. 1990 yilda O‘zbekiston Oliy Kengashi, 1995 yilda O‘zbekiston Oliy Majlisi

deputatligiga saylandi. Abdulla Oripov Kaliforniya (AKSh) Fan, ta'lim, sanoat va san'at xalkaro akademiyasining haqiqiy a’zosi. Soka universiteti (Yaponiya) professori.«O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi» Bosh tahrir hay'ati a'zosi, Hamza nomidagi hamda

Alisher Navoiy nomidagi O‘zbekiston Respublikasi Davlat mukofotlari laureati edi. Biz buyuk insonlarni tiriklik chog'ida negadir buyuk ekanini aytishga

o‘rganmaganmiz.

Ular hayotdan ketgach, ularning naqadar buyukligini, o‘rni borligini anglaymiz. Abdulla Oripovsiz o‘zbek she’riyati ham kemtikday go‘yo. Shoirning jismi mavjud bo‘lmasa ham, she’rlari, umrboqiy satrlari hali uzoq yashaydi. Uning satrlari qatiga jo bo‘lgan vatanparvarlik, yurtni sevish, millat ruhi ifodasi ko‘nglimizga, qalbimizga ko‘chadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO`YXATI:

1..Karimov I. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. ¬¬– T.: O‘zbekiston, 2009.

2. A.Oripov. Tanlangan asarlar. T. Adabiyot va san`at» nashriyoti-2001-yil.

3. To‘xliev B.va b.«Adabiyot» darsligi (Akademik litseylar uchun).T.: 2016.

4.To‘xliev B. Adabiyot o‘qitish metodikasi. ¬– T.: O‘zbekiston. 2010.

5. Zokirov, S. I., Sobirov, M. N., Tursunov, H. K., & Sobirov, M. M. (2019). Development of a hybrid model of a thermophotogenerator and an empirical analysis of the dependence of the efficiency of a photocell on temperature. Journal of Tashkent Institute of Railway Engineers, 15(3), 49-57.

6. Горовик, А. А., & Турсунов, Х. Х. У. (2020). Применение средств визуальной разработки программ для обучения детей программированию на примере Scratch. Universum: технические науки, (8-1 (77)), 27-29.

7. Tursunov, H. H., & Hoshimov, U. S. (2022). TA’LIM TIZIMIDA KO‘ZI OJIZ O‘QUVCHILARNI INFORMATIKA VA AXBOROT TEXNOLOGIYALARI FANIDA O‘QITISH TEXNOLOGIYALAR. Новости образования: исследование в XXI веке, 1(5), 990-993.

8. Hamidullo o‘g‘li, T. H. (2022). HOZIRGI KUNNING DOLZARB IMKONIYATLARI. JAWS VA NVDA DASTURLARI. Scientific Impulse, 1(2), 535-537.

9. Hamidullo o‘g‘li, T. H. (2022). NEYRON TARMOQLARNING TASNIFI. Scientific
Impulse, 1(3), 757-763.
10. Qo‘shjonov M., Suvon M.. Abdulla Oripov. Toshkent: „Ma'naviyat", 2000.
11, http:// www.literature.uz ; http//www.ziyouz.com.